

Валерія Г. Щербак
**РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ
АГРАРНОЇ СФЕРИ**

У статті запропоновано ресурсозберігаючий підхід до формування системи ресурсо-технічного забезпечення АПК на базі наукового центру у вигляді агротехнопарку як технологічного майданчику з достатнім інтелектуальним, виробничим та впроваджувальним потенціалом.

Ключові слова: ресурсозбереження; аграрне виробництво; агротехнопарк; технологічний майданчик.

Рис. 4. Табл. 4. Літ. 14.

Валерія Г. Щербак
**РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕНИЕ КАК ПРИОРИТЕТНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ
РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОГО ПОТЕНЦИАЛА
АГРАРНОЙ СФЕРЫ**

В статье предложен ресурсосберегающий подход к формированию системы ресурсо-технического обеспечения АПК на базе научного центра в виде агротехнопарка как технологической площадки с достаточным интеллектуальным, производственным и внедряющим потенциалом.

Ключевые слова: ресурсосбережение; аграрное производство; агротехнопарк; технологическая площадка.

Valeriia G. Shcherbak¹
**RESOURCE SAVING AS A PRIORITY TREND IN THE DEVELOPMENT
OF AGRARIAN ENTREPRENEURIAL POTENTIAL**

The article offers a resource-saving approach to formation of the agrarian resource and technical provision system centered around an agrotechnopark which serves as a research center and a technological platform with sufficient intellectual, production and implementing potential.

Keywords: resource saving; agrarian production; agrotechnopark; technological platform.

Постановка проблеми. Розвиток держави в умовах світової кризи значною мірою визначається продовольчою безпекою, можливістю самостійно забезпечувати населення повноцінними продуктами харчування. Функціонування АПК повністю залежить від технічної оснащеності засобами виробництва, їх модернізації на інноваційній основі, можливостями використання енерго- та ресурсо-заощаджуваних технологій, що надає можливість збільшити обсяги аграрного виробництва найбільш економічним шляхом і, таким чином, стати одним з головних важелів підйому економіки України. Поширення підприємництва на селі та в межах регіональної економіки дозволяє за допомогою використання різноманітних організаційно-правових форм агропромислового виробництва здійснювати самостійну, інноваційну, систематичну, на власний ризик господарську та виробничу діяльність з метою отримання економічного й соціального ефектів. Необхідність розвитку системи продуктивних сил аграрної сфери спонукає здійснювати реформування економіки агропромислового комплексу, знаходити оптимальні напрямки відтворення технічних

¹ Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine.

ресурсів сільського господарства, найбільш економічні шляхи використання ресурсів, інноваційні способи виробництва. Питання, пов'язані зі створенням ефективної системи підприємництва на засадах використання принципів ресурсозбереження як пріоритетного напрямку розвитку аграрної сфери, визначають актуальність даної проблеми і зумовлюють вибір теми статті.

Аналіз останніх досліджень та невирішена частина проблеми. Питання ресурсо-технічного та технологічного забезпечення підприємницької діяльності в аграрній сфері викладено в публікаціях провідних вітчизняних та зарубіжних вчених: В. Андрійчук [2], О. Бебко [3], І. Бакум [14], І. Бородіна [4], Т. Бурцева [8], І. Буценко [7], І. Дорошенко [5], Ф. Зіновева [7], В. Кадієвського [8], С. Кошеленка [14], В. Левченка [7], В. Хомякова [14]. Цілісне уявлення про сучасні проблеми розвитку підприємницької діяльності, в т.ч. у АПК, формують дослідження провідних вітчизняних та зарубіжних вчених В. Геєця [9], В. Григоровського [6], В. Зіновчука [10], С. Єрмілова [6], В. Лір [6], Ю. Лупенка [10], М. Маліка [10], Ю. Ященко [6] та ін. Разом з тим, багато питань ефективної організації матеріально-технічного забезпечення сільсько-господарського виробництва, створення ефективної системи ресурсозбереження як пріоритетного напрямку реалізації підприємницького потенціалу аграрної сфери на інноваційній основі вимагають подальшого вивчення і економічного обґрунтування.

Метою дослідження є вдосконалення науково-методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування ефективної системи ресурсозбереження як пріоритетного напрямку реалізації підприємницького потенціалу аграрної сфери.

Основні результати дослідження. Сільське господарство характеризується певними особливостями функціонування: ця галузь має стратегічне загальнодержавне значення тому, що рівень її розвитку має гарантувати продовольчу безпеку держави; сільське підприємництво є місцем здійснення праці населення і тому має загальносуспільне соціальне значення – підвищує рівень працевлаштування селян; відзначається високим ступенем різноманітних ризиків, пов'язаних з природно-кліматичними умовами, малою швидкістю обігу коштів, необхідністю забезпечення вільного функціонування механізму цін, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції за рахунок сучасних технологій виробництва, наявності підприємницьких структур ринкового типу; потребує витрат на природоохоронні заходи, відтворення природного середовища [10, 403].

Підприємництво на селі зараз сформувало у повноцінний сектор регіональної економіки, в якому функціонують суб'єкти підприємницької діяльності, що відрізняються організаційною формою, галузевою належністю, розмірами, рівнем спеціалізації, рівнем товарності, рентабельності, ступенем залучення найманої робочої сили, що має певний позитивний вплив (економічний, соціальний, інституціональний, психологічний) на зовнішнє та внутрішнє середовище діяльності сільських мешканців. Але недостатній обсяг власного капіталу для фінансування розвитку, брак досвіду роботи і знань, тіньова діяльність, надмірна тривалість робочого дня, низький техніко-технологічний рівень, брак інвестицій, велика інтенсивність праці перешкоджають його посту-

повому стабільному розвитку. Проведене дослідження та дані офіційної статистики довели, що серед аграрних напрямів підприємництва зараз спостерігається тенденція до скорочення кількості фермерських господарств, товарних особистих селянських господарств і збільшення малих підприємств (табл. 1).

Для неаграрних напрямів підприємницької діяльності на селі спостерігається наступна тенденція: поширення відбувається переважно за рахунок активізації процесів підприємництва в сільській місцевості, особливо завдяки поступовому заселенню приміських селищ, з іншого боку, спостерігається зменшення кількості об'єктів торгівлі і чисельності зайнятих — внаслідок насичення ринків. На ці процеси також мав вплив факт вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ), що визначило нові умови функціонування суб'єктів підприємництва на селі і додало нових перспектив розвитку (табл. 2).

Як свідчать результати діяльності аграрного сектору економіки, в цих нових умовах суб'єкти підприємництва аграрних видів діяльності матимуть змогу втримати власні позиції на ринку і розвиватися, якщо орієнтуватимуться на задоволення потреб місцевих споживачів та матимуть достатню матеріальну базу. Виграти конкурентну боротьбу в експортній діяльності підприємства зможуть лише за умов наявності відповідної підтримки держави і застосування заходів «жовтої скриньки».

Структурні перетворення, які відбуваються у сучасному сільському господарстві: переорієнтація сільських мешканців з сільськогосподарської діяльності на створення нових робочих місць інших професій; розвиток сільської інфраструктури і захист навколишнього середовища; поліпшення економічного становища населення, пов'язаного з сільським господарством, дозволяє новим суб'єктам підприємництва конкурувати не тільки на внутрішньому, а й на світовому ринку. Така диверсифікація підприємницької діяльності селян не обмежиться міжгалузевим, внутрішньофірмовим та просторовим напрямом, а може надати можливість використання, окрім класичного (орієнтованого на стабільний дохід), новаторських підходів, що сприятиме прогресивним перетворенням в економіці, поширенню венчурних компаній, метою діяльності яких є пошук нових можливостей і реалізація досягнень НТП (рис. 1).

Створення нових робочих місць внаслідок специфічних особливостей венчурного підприємництва (підвищений ступень ризику, необхідність значних коштів, потреба у висококваліфікованих кадрах) може обмежуватися кількістю суб'єктів інноваційного підприємництва і виникнути лише в приміській зоні у тісному зв'язку із ресурсами міста через необхідність залучення висококваліфікованих кадрів. Тобто виробництво таких капіталомістких видів сільськогосподарської продукції, як зернові культури та велика рогата худоба, можливо здійснюватися тільки державними підприємствами та великими акціонерними товариствами, що мають перевагу за ціною від ефекту масштабу, можливість реінвестувати у відгодівлю великої рогатої худоби, вільний прибуток для заохочення персоналу (табл. 3).

Наведені дані свідчать, що рівень рентабельності виробництва продукції рослинного походження поступово знижується (в середньому на 5–10%), в залежності від організаційно-правової форми господарювання, а для виробництва продукції тваринництва взагалі можна констатувати значне від'ємне

Таблиця 1. Підприємництво на селі за напрямками діяльності в Київській обл.*

Форми та види господарювання	1995 р.		2010 р.		2015 р.	
	Кількість суб'єктів	Чисельність зайнятих	Кількість суб'єктів	Чисельність зайнятих	Кількість суб'єктів	Чисельність зайнятих
Аграрне підприємництво						
Малі підприємства	102	3315	469	5210	522	7784
Фермерські господарства	1711	3206	2298	6421	2220	7214
Товарні особисті селянські господарства	132335	231108	94180	168865	88860	143330
Неаграрне підприємництво						
Малі підприємства						
Промисловості	105	880	355	1880	388	2796
Будівництва	77	655	157	1217	255	1789
Торгівлі	541	4430	460	3447	417	2760
Операції з нерухомістю	26	330	199	1227	377	2790
Фізичні особи-підприємці						
Торгівля	5810	11705	12180	47180	12260	44528
Будівництво, ремонт	774	5217	2810	16857	3270	17572
Громадське харчування	1313	7580	5510	23332	6335	25290
Особисті послуги	167	240	741	985	1440	1126
Транспорт	668	988	2616	5336	3550	6474
Побутові послуги	58	113	280	658	991	865
Індивідуальне господарство:						
Особисті послуги	1206	1290	4410	5886	4972	5883
Побутові послуги	977	1210	5850	14168	6391	13298

* розраховано за даними [11–13].

значення для підприємств всіх форм господарювання, що свідчить про отримання ними не прибутку, а збитку від реалізації зазначеної продукції. У недержавних підприємствах показник рентабельності перевищував відповідний показник державних підприємств більше ніж вдвічі. Проведене дослідження результативності виробничо-господарської діяльності аграрних підприємств довело, що у структурі виробничих витрат найбільшу питому вагу становлять матеріальні (закупівля насіння, добрив, пально-мастильних матеріалів) – близько 45%, а також орендні платежі (оренда земельних паїв сільських жителів) – близько 22% (табл. 4).

Таблиця 2. Вплив вступу України до СОТ на розвиток підприємництва на селі, авторська розробка

Суб'єкти малого підприємництва	Занепад	Розвиток
Аграрне підприємництво		
Фермерські господарства	Підприємств, орієнтованих на експорт (сфера рослинництва); підприємств, невеликих за розмірами і обсягами реалізації продукції (сфера тваринництва)	Підприємств, орієнтованих на місцевий ринок (сфера рослинництва); підприємств, забезпечених достатньою матеріальною базою (сфера тваринництва)
Малі підприємства		
Товарні особисті селянські господарства	Підприємств, орієнтованих на реалізацію продукції підприємствам (сфери тваринництва і рослинництва)	Підприємств, орієнтованих на місцевого споживача (сфери тваринництва і рослинництва)
Неаграрне підприємництво		
Малі підприємства	Виробничих підприємств, орієнтованих на місцевого споживача і зовнішній ринок	Підприємств, орієнтованих на місцевого споживача (комерційній сфері)
Фізичні особи-підприємці		
Індивідуальні господарства	Спеціалізація на наданні побутових послуг	

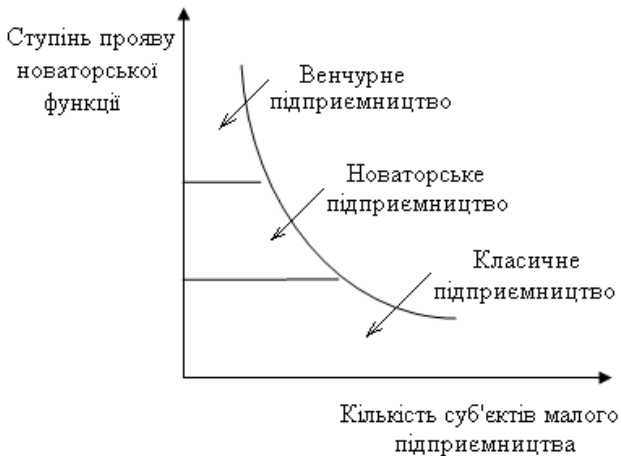

Рис. 1. Типи підприємництва залежно від використання новаторського підходу, авторська розробка

Таблиця 3. Рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва в аграрних підприємствах за організаційно-правовими формами господарювання*

Організаційно-правова форма господарювання підприємств	Рівень рентабельності виробництва продукції рослинництва, %			Відхилення, +/-		Рівень рентабельності виробництва продукції тваринництва, %			Відхилення, +/-	
	2004	2009	2014	2009 до 2004	2014 до 2009	2004	2009	2014	2009 до 2004	2014 до 2009
Державні	56,8	15,9	7,9	-40,9	-8	-31,1	-26	-16,6	5,1	9,4
Недержавні	41,1	33,1	17,1	-8	-16	-18,2	-13	6,2	5,2	19,2
у т.ч. господарські товариства	40,6	31,3	15,8	-9,3	-15,5	-15,9	-10,8	6,2	5,1	17
приватні підприємства	48,1	39,9	21	-8,2	-18,9	-19,2	-13,2	-1,3	6	11,9
виробничі кооперативи	35,8	31,2	16,9	-4,6	-14,3	-30	-22,3	-12	7,7	10,3
підприємства інших форм господарювання	27,1	28,8	16,1	1,7	-12,7	-15	-21,8	10,5	-6,8	32,3

* розраховано за даними [11–13].

Таблиця 4. Динаміка і структура витрат середнього фермерського господарства*

Види витрат	2000 р.		2005 р.		2015 р.	
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %
Матеріальні витрати, в т.ч.:	133,8	40,9	243,4	48,5	281,0	46,1
насіння	58,7	18,0	101,1	20,2	99,3	16,3
добрива	5,8	1,8	12,9	3,6	20,4	3,3
пально-мастильні матеріали	69,3	21,1	129,4	24,7	161,3	26,5
Витрати на оплату праці	20,6	6,3	22,5	4,5	24,8	4,1
Нарахування на фонд оплати праці	7,8	2,4	8,5	1,7	9,4	1,5
Амортизація	47,6	14,6	56,1	11,2	71,2	11,7
Оплата послуг сторонніх організацій	45,9	14,0	55,5	11,1	103	16,9
Оренда	71,2	21,8	115,5	23,0	119,9	19,7
Всього	326,9	100	501,5	100	609,3	100

* розраховано за даними [11–13].

Проведення подальшого аналізу впливу окремих груп витрат на результативність виробничо-господарської діяльності було здійснено за допомогою пакету "STATISTICA 10" (рис. 2).

Результати аналізу свідчать, що перший фактор корелює зі змінними значно більше (факторне навантаження 4,76), ніж другий – факторне навантаження 1,11. Домінуючий вплив на результативність діяльності здійснюють витрати на виробництво (68,46% навантаження) та адміністративні витрати (31,63%). Такий результат пояснюється специфікою виробництва продукції

сільського господарства; оскільки в сільськогосподарському виробництві частка доданої вартості не є великою, основну частину собівартості реалізованої продукції складають власне витрати на виробництво (основні засоби, матеріальні витрати, оплата праці тощо). В ході подальшого аналізу даних по підприємствах за 2015 р. встановлюємо, що факторні ознаки мають різний вплив на результати їх діяльності, що оцінюється за допомогою визначення показників рівняння регресії (рис. 3).

Variable	Factor Loadings (Varimax raw) (S Extraction: Principal components (Marked loadings are > ,500000)	
	Factor 1	Factor 2
Собівартість реалізації (x1)	0,853641	0,284349
Обсяг основних засобів (x2)	0,829292	0,069503
Адміністративні витрати (x3)	0,374113	0,258422
Витрати на оплату праці (x4)	0,919992	0,240091
Грошові кошти (x5)	0,077276	0,938425
Обсяг отриманих кредитів (x6)	0,557981	0,762514
Обсяг запасів (x7)	0,699385	0,582331
Expl.Var	4,763784	1,112908
Prp.Totl	0,684609	0,316327

Рис. 2. Лістинг факторного навантаження, авторська розробка

		Regression Summary for Dependent Variable: Чистий прибуток (y) R= ,94946597 R²= ,90148562 Adjusted R²= ,89307586 F(7,82)=107,20 p<0,0000 Std.Error of estimate: 1712,7				
N=90	Beta	Std.Err. of Beta	B	Std.Err. of B	t(82)	p-level
Intercept			63,10061	312,7935	0,20173	0,840626
Собівартість реалізації (x1)	1,486242	0,099617	0,36487	0,0245	14,91958	0,000000
Обсяг основних засобів (x2)	-0,132265	0,063457	-0,05512	0,0264	-2,08432	0,040243
Адміністративні витрати (x3)	0,075201	0,038398	0,12846	0,0656	1,95846	0,053576
Грошові кошти (x4)	-0,137580	0,060481	-0,80277	0,3529	-2,27475	0,025532
Витрати на оплату праці (x5)	-0,300539	0,122257	-0,51651	0,2101	-2,45826	0,016067
Обсяг отриманих кредитів (x6)	-0,375737	0,130388	-0,23410	0,0812	-2,88169	0,005047
Обсяг запасів (x7)	-0,212710	0,110860	-0,10833	0,0565	-1,91873	0,058498

Рис. 3. Результати кореляційно-регресійного аналізу (залежність чистого прибутку від 7 факторних ознак) для досліджуваних сільськогосподарських підприємств Київської області (лістинг програми), авторська розробка

На рис. 3 модель регресії має вигляд: $y = 0,36 x_1 - 0,06 x_2 + 0,13 x_3 - 0,8 x_4 - 0,52 x_5 - 0,23 x_6 - 0,11 x_7 - 63,1$, яка пояснює, що з усіх факторів собівартість реалізації (ресурсні витрати) мають найбільший вплив на отримання прибутку.

Розширенню масштабів сільськогосподарського виробництва може сприяти наявність як вертикально інтегрованого агропромислового форму-

вання, так і прискорення впровадження й дифузії інноваційних розробок на горизонтальному рівні – на базі розвитку економічних зв'язків між дочірніми підприємствами агротехнопарку. Тобто, для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств та ефективного розвитку регіонального АПК необхідно створення інтегративної аграрно-промислової кластерної структури у вигляді агротехнопарку (рис. 4).

Рис. 4. Структура агротехнопарку, побудовано на основі [5; 8]

Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств через організаційно-економічний механізм та розвиток агропромислової інтеграції на базі агротехнопарку передбачає акцентування на інноваційній логістично-технічній складовій як основі успіху та відповідно на формуванні кластерної організації регіону на основі стратегічного партнерства й міжгосподарської науково-технічної інтеграції в аграрно-промислових процесах.

Агротехнопарк представляє собою мережеву кластерну організацію комплексних, територіально взаємозалежних відносин співробітництва

аграрних підприємств й організацій, яка завдяки синергетичному поєднанню навколо науково-дослідницького центру – вищого навчального закладу, науково-дослідницького інституту та інноваційно-виробничого центру – технопарку, бізнес-інкубатору дозволяє оперативну, гнучку й адаптивно впроваджувати результати досліджень в аграрно-промислове виробництво.

Висновки та пропозиції. Ефективність підприємництва на селі необхідно оцінювати за допомогою аналізу економічної ефективності його виробничо-господарської діяльності. Концепція розвитку і диверсифікації підприємницької діяльності сільського населення полягає у відродженні сільських територій шляхом підтримки, стимулювання й розвитку позитивних досягнень самозайнятих жителів у різних видах і формах ділової активності. Але кількісне зростання суб'єктів підприємництва різних видів діяльності, підвищення їх рентабельності можливе лише за рахунок трансформації форм організації сільських суб'єктів підприємництва, диверсифікації їх діяльності, підвищення рівня ресурсозбереження виробничо-господарської діяльності аграрних підприємств.

Трансформацію і диверсифікацію міжгосподарської науково-технічної інтеграції в агропромисловій сфері доцільно розглядати у вигляді мережевої організації комплементарних, територіально взаємозалежних відносин співробітництва виробників та переробників аграрної продукції (включаючи спеціалізованих постачальників, а також виробників і покупців), об'єднаних навколо науково-дослідницького центру (бізнес-інкубатора). Запропонована структура агротехнопарку з урахуванням об'єднання підприємств різних форм власності та їх галузевої приналежності є дієвим інструментом трансферу інноваційних аграрних технологій в аграрно-промислове виробництво і, таким чином, підвищення рівня його конкурентоспроможності.

1. Про державну підтримку малого підприємництва: Закон України від 19.10.2000 № 2063-III // zakon.rada.gov.ua.

Pro derzhavnu pidtryмку maloho pidpriemnytstva: Zakon Ukrainy vid 19.10.2000 № 2063-III // zakon.rada.gov.ua.

2. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: Монографія / Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2005. – 290 с.

Andriichuk V.H. Efektyvnist diialnosti ahrarnykh pidpriemstv: teoriia, metodyka, analiz: Monohrafiia / Kyiv. nats. ekon. un-t. – K., 2005. – 290 s.

3. Бєбко О.М. Оцінка впливу малого підприємництва на соціально-економічний розвиток регіону // Держава та регіони. – Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – №2. – С. 21–24.

Bebko O.M. Otsinka vplyvu maloho pidpriemnytstva na sotsialno-ekonomichnyi rozvytok rehionu // Derzhava ta rehiony. – Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo. – 2007. – №2. – S. 21–24.

4. Бородин І.А. Качественная оценка и повышение эффективности использования сельскохозяйственных земель. – М.: Экономика, 2013. – 64 с.

Borodin I.A. Kachestvennaia otsenka i povyshenie effektivnosti ispolzovaniia selskokhoziaistvennykh zemel. – M.: Ekonomika, 2013. – 64 s.

5. Дорошенко І.В. Основні теоретико-методологічні підходи дослідження та шляхи розвитку підприємницької діяльності на селі // Вісник КНУ. – Серія: Економіка. – 2005. – №77–78. – С. 66–69.

Doroshenko I.V. Osnovni teoretyko-metodolohichni pidkhody doslidzhennia ta shliakhy rozvytku pidpriemnytsoi diialnosti na seli // Visnyk KNU. – Serii: Ekonomika. – 2005. – №77–78. – S. 66–69.

6. Енергоефективність як ресурс інноваційного розвитку: Національна доповідь про стан та перспективи реалізації державної політики енергоефективності у 2008 році / С.Ф. Єрмілов, В.М. Геєць, Ю.П. Ященко, В.В. Григоровський, В.Е. Лір та ін. – К., НАЕР, 2009. – 93 с.

Enerhoefektyvnist yak resurs innovatsiinoho rozvytku: Natsionalna dopovid pro stan ta perspektivu realizatsii derzhavnoi polityky enerhoefektyvnosti u 2008 rotsi / S.F. Yermilov, V.M. Heiets, Iu.P. Yashchenko, V.V. Hryhorovskiy, V.E. Lir ta in. – K., NAER, 2009. – 93 s.

7. *Зиновьев Ф.В., Буценко И.Н., Левченко В.Н.* Методика оценки потерь в сфере агропромышленного комплекса. – Симферополь: Таврия, 2010. – 190 с.

Zinovev F.V., Buicenko I.N., Levchenko V.N. Metodika otcenki poter v sfere agropromyshlenno-go kompleksa. – Simferopol: Tavriia, 2010. – 190 s.

8. *Кадієвський В.А., Бурцева Т.І.* Економічний механізм реалізації регіональної політики енергозбереження та ресурсоефективності в окремих видах діяльності // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. – 2011. – №3. – С. 56–61.

Kadiievskiy V.A., Burtseva T.I. Ekonomichnyi mekhanizm realizatsii regionalnoi polityky enerhozberezhennia ta resursoefektyvnosti v okremykh vyдах diialnosti // Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii statystyky, obliku ta audytu. – 2011. – №3. – S. 56–61.

9. Новый курс: реформы в Украине. 2010–2015: Национальная доповідь / За заг. ред. В.М. Гейця та ін. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 232 с.

Novyi kurs: reformy v Ukraini. 2010–2015: Natsionalna dopovid / Za zah. red. V.M. Heitsia ta in. – K.: NVTs NBUV, 2009. – 232 s.

10. Основы аграрного підприємництва / М.Й. Малік, В.В. Зіновчук, Ю.О. Лупенко та ін.; За ред. М.Й. Маліка. – К.: Інститут аграрної економіки, 2011. – 582 с.

Osnovy ahrarynoho pidpryiemnytstva / M.I. Malik, V.V. Zinovchuk, Iu.O. Lupenko ta in.; Za red. M.I. Malika. – K.: Instytut ahrarynoi ekonomiky, 2011. – 582 s.

11. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2014 рік: Статистичний бюлетень / За ред. О.М. Прокопенко. – К.: Державний комітет статистики України, 2015. – 85 с.

Osnovni ekonomichni pokaznyky vyrobnytstva produktsii silskoho hospodarstva v silskohospodarskykh pidpryiemstvakh za 2014 rik: Statystychnyi biuletyn / Za red. O.M. Prokopenko. – K.: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy, 2015. – 85 s.

12. Сільське господарство: Статистичний збірник за 2014 рік / За ред. Ю.М. Остапчука. – К.: Державний комітет статистики України, 2015. – 356 с.

Silske hospodarstvo: Statystychnyi zbirnyk za 2014 rik / Za red. Iu.M. Ostapchuka. – K.: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy, 2015. – 356 s.

13. Українським с/г-виробникам необхідно у найближчі 4–5 років закупити техніки на 500 млрд. грн. // www.agroua.net.

Ukrainskym s/h-vyrobnykam neobkhdno u naiblyzhchi 4–5 rokiv zakupyty tekhniky na 500 mlrd. hrn. // www.agroua.net.

14. *Хомяков В.І., Кошеленко С.В., Бакун І.В.* Економічний механізм стратегічного управління запасами // Збірник наук. праць Черкаського державного технологічного університету. – Серія: Економічні науки. – Вип. 17. – Черкаси: ЧДТУ, 2007. – С. 14–19.

Khomiakov V.I., Koshelenko S.V., Bakun I.V. Ekonomichnyi mekhanizm stratehichnoho upravlinnia zapasamy // Zbirnyk nauk. prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. – Serii: Ekonomichni nauky. – Vyp. 17. – Cherkasy: ChDTU, 2007. – S. 14–19.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2016.